

BLENDED LEARNING NA UNIVERZITETIMA – PREDNOSTI I NEDOSTACI

Petar Mitić¹, Neda Raspopović², Milena Galetin³, Slobodan Rakić⁴, Dušanka Lečić⁵

^{1,2,3,4,5} *Univerzitet Educons, Fakultet poslovne ekonomije, Sremska Kamenica*

¹ petar.mitic@educons.edu.rs, ² neda.raspovic@educons.edu.rs, ³ milena.galetin@educons.edu.rs,
⁴ rakic@educons.edu.rs, ⁵ duska.lecic@educons.edu.rs

Kratak sadržaj: *U eri moderne tehnologije, postavlja se pitanje na koji način transformisati praktično delovanje kao odgovor na globalna dešavanja. S aspekta nastavnog procesa na univerzitetima, neophodno je podstaći svest studenata da su oni zapravo centar i kreatori dinamike nastavnog procesa, dok nastavnici treba da budu u funkciji takvog koncepta. U cilju modernizacije nastavno-obrazovnog procesa, koji se prilagođava potrebama studenta, mešovito učenje (Blended learning) je koncept koji se pozicionira između online i tradicionalnog koncepta učenja u kome student uči, makar delimično, kroz online isporuku sadržaja. Cilj rada je da istraži razlike između mešovitog i tradicionalnog koncepta učenja na univerzitetima, uz poseban osvrt na prednosti i nedostatke koje primena koncepta mešovitog učenja donosi.*

Ključne reči: *student, tradicionalna nastava, online sadržaji, mešovito učenje – Blended Learning.*

BLENDED LEARNING AT UNIVERSITIES – ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Abstract: *How to transform practical action in response to global events is the question frequently raised in the era of modern technology. From the perspective of teaching process at universities, it is necessary to stimulate the awareness of students that they are actually the center of the teaching process and the creators of its dynamics. In order to modernize the teaching and educational process that adapts to the needs of students, blended learning is a concept that is positioned between on-line and traditional concepts of learning in which the student learns, at least partially, through online delivery of content. The aim of this paper is to investigate and show the differences between blended and the traditional concept of learning in universities, with particular emphasis on the advantages and disadvantages of the concept of blended learning.*

Key words: *student, traditional education, online contents, Blended Learning.*

1. UVOD

Do inkorporiranja informaciono-komunikacionih tehnologija u nastavu i učenje je došlo u svim sektorima obrazovanja. Informaciono-komunikacione tehnologije pružaju nove mogućnosti, ali i nove izazove za nastavno osoblje i za studente.[1] Broj kurseva i sadržaja koji se studentima nude preko interneta konstantno raste, i za posledicu ima snažan uticaj na promene koje se dešavaju u tradicionalnom konceptu učenja (tzv. koncept lice u lice ili eng. *face to face*). Ako treba da bude inovacija i promena u univerzitetskoj nastavi – kao što nove tehnologije i industrija znanja zahtevaju, i kao što studenti traže, onda sledi da nastavno osoblje mora preuzeti i ulogu istraživača nastave.[2]

Većina autora se slaže da je primena *online* metoda nastave i *online* sadržaja promena koja je dobrodošla, ali se ipak, neminovno, postavlja pitanje efektivnosti i efikasnosti samog nastavnog procesa. Koncept koji u sebi sadrži elemente *online* i tradicionalnog koncepta nastave je mešovito učenje – Blended Learning. Mešovito učenje je svojevrсна sredina za učenje koja kombinuje prednosti koje nudi učenje uz pomoć računara na internetu i tradicionalnog učenja - licem u lice.[3]

U radu se istražuju i identifikuju zajedničke karakteristike između mešovitog i tradicionalnog koncepta nastave i učenja i analiziraju se razlike između njih. Dalje istraživanje, uz posmatranje navedenih sličnosti i razlika, će prikazati prednosti koncepta mešovitog učenja, ali i manje pozitivne strane ovog koncepta.

2. ZAJEDNIČKE KARAKTERISTIKE MEŠOVITOG I TRADICIONALNOG KONCEPTA NASTAVE I UČENJA

Tehnologija je prva zajednička karakteristika mešovito i tradicionalnog koncepta nastave i učenja. Ovo na prvi pogled možda deluje kontradiktorno, ali veliki broj *online* i *offline* multimedijalnih sadržaja se može naći i u tradicionalnom konceptu. Tehnologija nije isključiva privilegija *online* ili mešovito koncepta nastave i učenja, kao što se npr. tabla i kreda u rukama nastavnika mogu naći, pored tradicionalnog, i u mešovito konceptu. Tradicionalno okruženje za učenje nije više okruženje bez tehnologije, i digitalne tehnologije u različitim formatima su dostupne u okruženju gde su studenti licem u lice sa nastavnikom, što nije nužno pretvaranje ovog okruženja u *online* okruženje.[4]

Naredna zajednička karakteristika je učionica, koja zadržava svoje klasične karakteristike prostora za učenje i izvođenje nastave, ali se u kontekstu mešovito učenja, posmatra šire – kao sredina za učenje. Koncept tradicionalne učionice se razvija da obuhvati nove funkcije, a kako se te funkcije šire, tako se povećava i potencijal za korišćenje novih i inovativnih metoda učenja zasnovanih na modernim tehnološkim dostignućima.[5] Drugi "prostori", kao što su izleti, terenske vežbe, posete institutima, se mogu, uslovno rečeno, transformisati u učionice koje predstavljaju moderne sredine za učenje i obavljanje nastavnog procesa.

Poslednja i potencijalno najznačajnija zajednička karakteristika pomenutih koncepata je nastavnik, koji kreira okruženje i atmosferu koja prati njegovo/njeno predavanje. To da li će se nastavnik postaviti autoritativno i liderski, ili će insistirati na timskom duhu sa ulogom moderatora procesa učenja, je isključivo u ingerenciji samog nastavnika i njegove procene na koji način će gradivo biti bolje savladano. U oba koncepta učenja postoji mogućnost da se, i pozitivno i negativno, utiče na motivaciju, lagodnost i međusobnu konkurenciju studenata. Upravo je uloga nastavnika da nađe najbolji *modus operandi* koji će doneti najbolje rezultate procesa učenja, što je svakako nezavisno od toga da li je u pitanju koncept tradicionalnog ili mešovito učenja.[6]

3. RAZLIKE MEŠOVITOG I TRADICIONALNOG KONCEPTA NASTAVE I UČENJA

Iako na prvi pogled izgleda da između ova dva koncepta ima svega nekoliko razlika, u praksi se pokazalo drugačije. Pre svega, u tradicionalnom konceptu studentu je određeno mesto i vreme održavanja nastave, a nastavnik je taj koji određuje brzinu kojom će se gradivo prelaziti; u mešovito konceptu situacija je znatno fleksibilnija i sve je, u većem obimu, prilagođeno potrebama i mogućnostima studenta. Kod mešovito koncepta se ističe mogućnost pristupa dokumentima i materijalima u bilo koje vreme, dok kod tradicionalnog je to samo kada nastavnik drži predavanje. Razlika se može uočiti i kada se posmatraju troškovi koje studenti snose. Kod tradicionalnog koncepta se iziskuju troškovi odlaska i povratka sa predavanja, utrošenog vremena za put, parking i slično, dok mešoviti koncept može značajno da redukuje ove troškove.

Razlike u samom procesu učenja, u užem smislu, su prikazane u sledećoj tabeli [6].

Tabela 1 - Razlike u procesu učenja u užem smislu

Tradicionalni koncept	Mešoviti koncept
studenti sa manje samopouzdanja ne učestvuju ili retko učestvuju u diskusijama	omogućuje studentima sa manje samopouzdanja aktivnije učešće
interakcija sa drugim ljudima na univerzitetu smanjuje procenat odustanaka od studiranja	ukoliko je mešoviti koncept bliži <i>online</i> pristupu studenti češće napuštaju studije usled nedostatka kontakata sa drugim ljudima na univerzitetu i/ili zbog tehničkih problema
diskutovanje o predmetnoj materiji je vremenski ograničeno	diskutovanje o predmetnoj materiji nije vremenski ograničeno
sve nejasnoće u vezi sa gradivom je moguće rešiti u toku predavanja	nejasnoće nije moguće odmah raspraviti, što može dovesti do težeg savladavanja gradiva koje sledi
nastavnik je taj koji u potpunosti rukovodi nastavom	student je stavljen u centar nastavnog procesa

4. PREDNOSTI I NEDOSTACI MEŠOVITOG UČENJA

Kako sam koncept mešovito učnja ima veliki broj različitih formi, nije lako precizno odrediti prednosti i nedostatke. Ukoliko pođemo od opštih elemenata mešovito učnja, prednosti i nedostatke ovog koncepta možemo prikazati na sledeći način:

Prednosti:

1. **INTERAKCIJA I KOMUNIKACIJA** - Stepenn interakcije, brzina i obim komunikacije između nastavnog osoblja i studenata je značajno povećan.
2. **FLEKSIBILNOST KORIŠĆENJA** - Studenti imaju veću vremensku fleksibilnost kod rešavanja postavljenih zadataka, gde će svoje obaveze ispunjavati u nekom vremenskom okviru, a ne u tačno definisanom terminu. Pored vremenske i prostorna dimenzija predstavlja značajan pozitivan faktor jer zadaci mogu da se izvršavaju sa bilo kog mesta gde student ima pristup interfejsu koji koristi.
3. **DOSTUPNOST MATERIJALA**- Dostupnost materijala koji je neophodan na kursevima predstavlja jednu od ključnih komponenti mešovito učnja. Predavanja koja mogu biti uživo prenošena preko interneta ili snimljena pa kasnije pregledana, e-knjige, e-biblioteke i drugi materijali su dostupni studentu na svakom mestu i u svakom momentu.
4. **TROŠKOVISTUDIRANJA** - U najvećem broju slučajeva je školarina za studijski program niža na studijama mešovito učnja nego kod studijskih programa sa tradicionalnim konceptom učnja. Pored cene školarina, prednost može biti i, gore pomenuto, smanjenje troškova prevoza i smeštaja u zavisnosti od toga na koji način je implementiran koncept mešovito učnja.
5. **KVALITET**- Pogodnost i mobilnost ovakvog koncepta studiranja obezbeđuje brzo i lako okruženje za učenje[7] koje se pokazalo kao manje stresno za studente i dovodi do boljih rezultata. Nadalje, prema iskustvu nekih nastavnika mešovito učenje je dovelo do poboljšanja studentskih radova i diskusija.

Nedostaci:

1. **INFRASTRUKTURA** - Da bi mešovito učenje ispunilo svoju namenu, mora da postoji kvalitetna informaciono-komunikaciona podrška koja će održavati *online* segment sistema za mešovito učenje. Pored ove podrške, manjkavost kvalitetnog softera i hardvera igra značajnu ulogu u smanjenju prednosti mešovito učnja nad tradicionalnim konceptom. Veliki problem može biti spor i ograničen pristup internetu, što implicira i potrebu uvođenja posebnih uređaja za poboljšavanje protoka podataka.
2. **INICIJALNI TROŠKOVI** - Inicijalni troškovi uvođenja mešovito učnja i postavljanje kompletne infrastrukture mogu biti previsoki. Postupno uvođenje *online* elemenata može biti rešenje problema visokih inicijalnih troškova. Nadalje, percepcija studenata da je besplatno sve što je u elektronskom obliku predstavlja određen nedostatak. Takođe je dokazano da su studenti manje spremni da plate on-line materijale u odnosu na one koji su u štampanom izdanju[8].
3. **KVALITET** - Teškoća usvajanja novih metoda i tehnika u prenošenju znanja od strane nastavnika predstavlja značajnu prepreku uvođenju koncepta mešovito učnja. Razvoj novih učila zahteva mnogo truda i rada od strane nastavnog osoblja. *Online* materijali ne predstavljaju jednostavne power point prezentacije koje će se distribuirati studentima putem internet sajta, već čitav set različitih materijala koji treba da vode studenta kroz individualni proces učnja koji delimično isključuje direktan kontakt sa nastavnicima.

5. ZAKLJUČAK

Nastava i učenje predstavljaju evolutivni proces koji je započeo sa učionicom, kredom i tablom i došao do potpuno digitalizovane *online* sredine. Koncept mešovito učnja je sve zastupljeniji na visokoškolskim ustanovama kroz korišćenje novih informaciono-komunikacionih tehnologija. Po mišljenju autora, suštinsko pitanje nije da li koncept mešovito učnja treba da se uvodi u visokoškolske ustanove, nego koji je nabolji način za sprovođenje ovog procesa.

6. LITERATURA

- [1] Redmond P., *From face-to-face teaching to online teaching: Pedagogical transitions*, ASCILITE 2011, Changing Demands, Changing Directions, Wrest Point, Hobart Tasmania Australia, December 2011., pp. 1050-1060.
- [2] Laurillard D., *Rethinking teaching for the knowledge society*. Educause Review, 37(1), 2002.,pp. 16-25.
- [3] Osguthorpe, R. T., & Graham, C. R., *Blended learning environments definitions and directions*. The Quarterly Review of Distance Education, 4 (3), 2003., pp. 227-233.
- [4] Mayer, R. E., *Multimedia learning*, New York: Cambridge University Press, 2001.
- [5] Brown, M. B., & Lippincott, J. K., *Learning spaces: more than meets the eye*, Educause Quaterly, Number 1, 2003.
- [6] *Online vs. Face-to-Face Learning*, preuzeto sa:<http://www.academia.edu/>
- [7] Azizan F. Z. Z., Maklumat J. T., Sambungan J. S., *Blended learning in higher education institution in Malasya*, Proceedings of Regional Conference on Knowledge Integration ICT 2012, 2010.,pp. 454-466.
- [8] Taplin H. R., Kerr R., Brown A. M., *Who pays for blended learning? A cost-benefit analysis*, The Internet and Higher Education, Vol. 18, Jul 2013., pp. 61-68, ISSN 1096-7516, <http://dx.doi.org/10.1016/j.iheduc.2012.09.002>.